

др Марина Јањић - Комар,
доцент Правног факултета у Београду

ИМОВИНСКИ ПОЛОЖАЈ ДЕТЕТА У ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА (УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД)

Компаративна анализа имовинског положаја детета у породичним односима показује да постоји заједничка основа правних решења.

Дете има право на издржавање док је малолетно и неспособно за самосталан живот. Право на издржавање зависи од породичног статуса детета. Утврђивањем очинства успоставља се обавеза издржавања ванбрачног оца према детету. У већини закона пол родитеља или детета нема правни значај. У случају развода брака оба родитеља су дужна да издржавају своју децу. Висина издржавања одговара могућностима дужника издржавања. Издржавање по правилу има приоритет у односу на имовину детета, а деца немају право удела у имовини родитеља.

Деца могу имати имовину али док су малолетна имовином управљају родитељи. По правилу оба родитеља имају право управљања. Право управљања зависи од порекла имовине. Родитељи немају право располагања имовином детета.

Родитељи су заступници малолетне деце. Они не могу да заступају децу ако постоји сукоб интереса између деце или између деце и родитеља.

Деца су законски наследници својих родитеља првог степена. Деца су по правилу изједначена. Под одређеним условима деца се могу лишити наслеђа.

Кључне речи: *Издржавање. – Имовина детета. – Наслеђивање.*

УВОД

Компаративна анализа имовинског положаја детета у различитим државама указује на велике сличности анализираног положаја. У овом раду се истражује имовински положај детета у социјалистичким земљама Европе, у Кини и Куби као и у праву Енглеске, Грчке, Египта, Аустралије и Сједињених Америчких Држава. Не може се повући оштра граница између права ових држава, јер се разлике појављују само у неким конкретним решењима. Разлике углавном произлазе из примене принципа недискриминације и значаја који се придаје вољи тататора приликом наслеђивања.

Циљ овог рада је да укаже на приближавање различитих правних система у погледу имовинског положаја детета у породичним односима, па се стога инсистира на ономе што је заједничка основа правних решења.

1. ПРАВО ДЕТЕТА НА ИЗДРЖАВАЊЕ

Дете има право на издржавање док је малолетно и неспособно за самосталан живот. Обавеза родитеља престаје ако се дете запосли или еманципује.

Право на издржавање зависи од породичног статуса детета. Родитељи су дужни да издржавају своју брачну, усвојену и позаконјену децу. Што се тиче деце рођене ван брака, мајка је дужна да издржава своје дете ако очинство није утврђено. Утврђивањем очинства успоставља се обавеза издржавања детета најчешће у периодичним износима, мада је могуће да се досуди издржавање и у укупном износу (1). Очух и маћеха по правилу нису дужни да издржавају своју пасторчад, нити децу свог ванбрачног друга (2).

По правилу, не праве се разлике у односу на пол детета, мада постоје и неки изузеци (3). Негде се прави разлика у односу на пол родитеља. Отац је дужан да деци обезбеди издржавање (4).

У случају развода брака оба родитеља су дужна да издржавају своју децу (5). Суд одређује износ издржавања за родитеља који не врши родитељско право. У неким правима се узима у обзир и лично старање о детету приликом утврђивања висине издржавања (6). По правилу се висина издржавања одређује тако да одговара потребама детета и могућностима дужника издржавања. Настоји се да се очува породични стандард (7). Поступак за издржавање могу да воде: дете, један од родитеља и треће лице - сродник (8), или надлежни орган (9). У неким

(1) У Енглеској, *Affiliation Proceeding Act* од 1957. Види: М. Freeman, *The Rights of Children in England, Law and the Status of the Child*, UNITAR, 1983, стр. 625.

(2) У енглеском праву очух и маћеха су дужни да издржавају пасторке ако се деца третирају као "деца те породице", али не и децу свог ванбрачног друга - *Marimonial Causes, Act*, 1973, чл. 8, пар. 23, 25 (3), слично: *Породични кодекс Пољске*, чл. 144; *Породични кодекс Албаније*, чл. 81; Мађарске пар. 2, пар. 1.

(3) У египатском праву ћерка се издржава до удаје или док не буде способна за самостално издржавање. Син је овлашћен на издржавање до 15 година под условом да је способан да заради за адекватан живот. Ако је неспособан због физичког или менталног дефекта или због школовања, или зарађивање из других разлога није могуће, отац мора да настави да издржава дете - А. Azer, *The rights of children in Egypt, Law and the Status of the Child*, стр. 322-323.

(4) У Египту, *Act on personal status*, чл. 18, бис 2, у Грађанском законнику Грчке отац је примарно обавезан да издржава дете - чл. 1389.

(5) У грчком праву отац је примарно одговоран, а мајка доприноси издржавању у степену у којем отац не може, односно пропорционално њеним приходима ако дечја зарада према чл. 1501(1) и 1517. Грађанског законика коју узима и управља њом отац детета није довољна за издржавање - чл. 1461. Грађанског законика.

(6) Тако је, нпр. у чешкословачком праву - Ј. Хавелка - С. Радванова, *Czechoslovak law and the Status of the Child*, у *Law and the Status of the Child*, стр. 275, слично у југословенском праву.

(7) Види *Породични кодекс ДР Немачке*, пар. 19, у југословенској пракси родитељ је дужан да доприноси издржавању у висини већој од просечне ако то одговара његовом друштвеном положају и стандарду: Врховни суд Војводине, Гж 169/64. Слично решење предвиђа ЗБПО Хрватске чл. 260, пар. 4, и право Чешкословачке, id., стр. 275.

(8) Брачно право Кине, чл. 30.

(9) Аустралијанско право, с тим што се напомиње да је то у пракси врло ретко, R. Chisholm, *Children and the Law in Australia*, id., стр. 21-22.

државама је унапред одређена висина издржавања (10). Закони многих држава овлашћују суд да реши питање издржавања и у случају поништаја брака (11). Обавеза издржавања често представља посебну тешкоћу, па се траже различита решења за њено извршавање (12).

Издржавање има приоритет у односу на имовину детета, мада од овог правила има изузетака (13). Што се тиче поделе заједничке имовине родитеља, деца, по правилу, немају право удела у имовини родитеља али постоје и изузеци. Приликом поделе имовине суд води рачуна о томе којем родитељу је дете поверено (14).

2. ПРАВО ДЕТЕТА НА ИМОВИНУ

Деца су овлашћена да имају имовину. Док су малолетна, имовином по правилу управљају родитељи (15). Ако родитеља нема или они немају способност да управљају имовином, то право добија старатељ детета. По правилу, оба родитеља имају право управљања имовином детета мада од овог правила има изузетака (16). Право управљања зависи од порекла и структуре имовине. Ако је имовина стечена радом детета (17), или је дата детету на располагање, или је дете добило имовину тестаментом

(10) Законско одређивање висине издржавања установљено је у СССР законом од 27. јуна 1936. За једно дете се плаћа једна четвртина дохотка, за два детета једна трећина, а за троје и више деце половина дохотка родитеља којем дете није поверено - *Основи законодавства*, чл. 22, пар 1. Слично решење је у породичном кодексу Румуније, чл. 99, пар. 3. У Мађарском праву се процентуално одређује износ. За једно дете 20% од дохотка дужника издржавања, а ако има више деце, максималан износ је до 50% од дохотка: Бачо, *Породично право европских социјалистичких држава*, стр. 111.

(11) Види, нпр. *Cal. Civil Code*, пар. 4454 (1970), N Y Dom. Rel. L. пар. 240 (1977).

(12) У ЗБПО Србије алиментациони фондови. У Египту жена и деца могу да поднесу захтев Насеровој социјалној банци за извршење судске одлуке о издржавању. Банка може исплатити новац и преузети дуг који се извршава на имовини оца укључујући и зараду али не и преко 40% укупне зараде - Act No 62. on Amendments to Norms of Alemony, чл. 3-4 (1976) А. Азер, *id.*, стр. 21- 22.

(13) У Пољској прави приходи с имовине детета имају приоритет у односу на издржавање, а само ако нису довољни активира се обавеза издржавања - *Породични кодекс Пољске*, чл. 133, пар. 1.

(14) Аустралија - *Family Law Act*, пар. 75 (2 с).

(15) У енглеском праву родитељи имају право да прихвате имовину у своје име али у корист детета - М. Freeman, *id.*, стр. 628.

(16) У Египту по *Act No. 119 concerning on Property Guardianship* (1952) отац је одговоран за управљање имовином. Он се не може ослободити те дужности без претходне дозволе суда. Он може изабрати старатеља који мора бити судски потврђен - *Act on Guardianship* чл. 1. и 28. Слично је у грчком праву у којем отац има право да управља имовином детета. Ако је отац умро или је неспособан за родитељско право, мајка управља имовином као тотор под надзором породичног савета - чл.1590. Грађанског кодекса.

(17) Изузетак су САД где родитељи имају право да траже зараду детета као да је њихова (Smith v. Simpson, 260 NC, 681, 133 S.E. 2d 474, 481 (1963) - види: М. Soler, J. Kostelo, В. O'Hearn, *Youth Law Center, Legal Rights on Children in the United States of America*, *id.*, стр. 693.

под условом да посебан старатељ управља имовином, родитељи немају право управљања (18).

Родитељи су дужни да се савесно старају о имовини детета. У пракси нема ефикасног надзора над начином управљања. Тек кад се поднесе тужба суду право се примењује. Суд доноси одлуку у интересу детета. Ако родитељ или старатељ не показују дужну пажњу, нека права предвиђају да суд може именовати јавног службеника (19).

Родитељи немају право да располажу имовином детета (20), да је продају или заложу, да одбију наслеђе или легат, да издају у име детета или пониште или редукују осигурање у корист детета (21), као ни да чине поклоне из имовине (22).

Располагање приходима с имовине, по правилу дозвољено је само ако је у интересу детета (23), или је потребно за задовољење потреба породичне заједнице (24).

Ако су родитељи разведени имовином, по правилу, управља родитељ којем је дете поверено (25), мада од овог правила има изузетака (26).

Родитељ који се несавесно стара о имовини детета одговара за штету ако се поднесе тужба суду. Суд доноси одлуку у интересу детета (27). Ако родитељ не показује дужну пажњу може му се ограничити или одузети право управљања (28).

Родитељ може дозволити малолетнику да сам управља имовином (29). Узраст детета је при том различито одређен (30).

Родитељи су природни старатељи и правни заступници малолетне деце. Они имају право и дужност да заступају оправдане интересе деце и да учествују у правним поступцима (31). У случају да су родитељи

(18) Пољски породични кодекс чл. 102, Мађарски породични кодекс, пар. 79, пар. 1.

(19) Види: R. Chisman, *Children and the Law in Australia*, id, стр. 23.

(20) Yu, W. Deyi, W. Changzen, *Chinese Law and the Status of Children*, id, стр. 91.

(21) На пример, грчки Грађански кодекс, чл. 1512, 1647. и 1648.

(22) Грчки кодекс, чл. 1510.

(23) На пример, Породични кодекс Мађарске, пар. 83, пар. 1, ЗБПО Словеније чл. 111, ЗБПО Хрватске чл. 296.

(24) На пример, Пољски кодекс, чл. 103.

(25) Породични закони у Југославији, кинеско право - *Chinese Law and the Status of Children*, стр. 91.

(26) У грчком праву иако су родитељи разведени, отац управља имовином детета.

(27) R. Chisholm, *Children in the Law in Australia*, стр. 23, Закон о браку Кине, чл. 15. и 17.

(28) У Аустралији у оваквом случају суд може именовати јавног службеника, id, стр. 23.

(29) У египатском праву отац или деда могу дозволити малолетнику да сам управља имовином иако ова одлука може бити ограничена или опозвана. То управљање подлеже додатним ограничењима: малолетник може потрошити само део прихода за личне трошкове и на лица која је дужан да издржава – Act on Guardianship, чл. 56. Зависно од годишњег извештаја поднетог од стране малолетника, суд може по својој иницијативи одузети или ограничити малолетничково право на управљање, чл. 58-59.

(30) На пример, у Египту је прописан узраст од 18 година, у грчком праву дете са 14 година може располагати покретним стварима и новцем, чл. 135. Грађанског кодекса.

(31) M. Freeman, *The Rights of Children in England*, стр. 628.

одсутни, ову дужност добија старатељ (32). Од правила да су оба родитеља законски заступници постоје изузеци (33).

Родитељи не могу да заступају децу ако постоји сукоб интереса између деце или између деце и родитеља. Суд тада поставља посебног старатеља (34). У случају дететове потпуне пословне неспособности родитељи закључују правне послове у име детета (35). Уколико дете има делимичну пословну способност родитељи дају само своју сагласност на послове које оно закључи (36).

Ако родитељи немају право управљања имовином детета они не могу заступати дете у пословима који су везани за ту имовину.

3. НАСЛЕЂИВАЊЕ

Деца су законски наследници својих родитеља првог степена. Мушка и женска деца се једнако третирају код наслеђивања, мада од овог правила има изузетака (37). Постоји *ius representationis* (38). Запажају се разлике при одређивању дела који припада деци и дела који припада преживелом супругу (39). У неким правима још увек је задржана разлика између брачне деце и деце рођене ван брака (40), мада су по правилу, изједначена у наслеђивању брачна и усвојена деца, мушка и женска деца, деца рођена у браку и деца рођена ван брака, као и малолетна и пунолетна деца (41).

Значајне разлике постоје код тестаменталног располагања. Деца се, по правилу, не могу лишити наслеђа (42). Ипак, закон предвиђа

(32) О Finlay, *The rights of Children in Cuba*, стр. 233, исто чешкословачки Породични закон пар. 78.

(33) По чл. 1501. Грађанског кодекса Грчке отац је законски заступник детета. Тек ако оца нема, мајка је правни заступник. Отац закључује уговоре у име детета па дете у случају немарног понашања има право да тражи накнаду штете - чл. 1590. и 1631. Грађанског кодекса Грчке.

(34) Породични закон Чешкословачке, пар. 37, Пољски породични кодекс чл. 98, пар. 2, Мађарски породични кодекс, пар. 87, пар 1.

(35) У праву ДР Немачке родитељи заступају децу у своје име - Породични кодекс, чл. 42, пар 2.

(36) На пример Кубе: О. Finlay, *The Rights of Children*, стр. 233.

(37) У Египту ако су мушкарци истог степена сродства, они добијају двоструко већи део од женских сродника - Act No. 77 concerning inheritance, чл. 19.

(38) На пример, пар. 473. Грађанског кодекса Чешкословачке.

(39) На пример, у Грчком праву преживели супруг наслеђује једну четвртину, а деца три четвртине.

(40) У Грчком праву деца добијају само половину дела ако су рођена ван брака али наслеђују симултано са брачном децом, родитељима и преживелим супругом - чл. 1539. Грађанског кодекса. Ако наслеђују мајку, добијају исти део као и деца рођена у браку, јер се у односу на мајку таква деца сматрају законитом - чл.1530. Грађанског кодекса.

(41) На пример, S. Yu, W. Deyi, W. Changzen, *Chinese Law and Status of Children*, стр. 91.

(42) У свим државама Америке, осим Луизијане, од родитеља се не захтева да оставе деци нешто тестаментом и могу лишити дете наслеђа ако изричито наведу такву своју намеру у тестаменту - M. Soler, J. Costelo, B. O'Hearn, *Youth Law Center, Legal rights of Children in the United States of Amerika*, стр. 693. У енглеском праву нема прописа који забрањују лишавање деце наслеђа путем тестаamenta - Freeman, *The rights of Children in England*, стр. 628.

могућност када се дете може лишити наслеђа. Родитељи не могу лишити наслеђа малолетнике и децу која су неспособна за самосталан живот (43). Предвиђају се и разлози за лишење наслеђа. При том постоји велика сличност у разлозима који се наводе иако су формулације разлога различите (44).

Посебно су заштићени малолетни потомци (45), а пунолетни потомци морају добити бар један део од законског дела (46).

Наследна права родитеља и деце су узајамна (47). Поред родитеља и деце у наслеђивању учествују и други сродници (48). У неким државама се предвиђају услови под којима је недостојан за наслеђивање родитељ који занемарује своју децу или наводи децу на вршење кривичних дела (49). Тестаментална способност детета је различито одређена (50).

(Примљено 15.05.1991)

(43) S.Yu, W. Deyi, W. Changen, *Chinese Law and Status of Children*, стр. 91.

(44) По Грађанском кодексу Кубе разлози су следећи: 1. ако дете без оправданог разлога не даје храну родитељима, 2. ако су деца малтретирала родитеље делом или постоји озбиљна увреда речима, 3. ако су се женски наследници одали проституцији или 4. ако су оптужени за кривично дело које носи суспензију цивилних права - чл. 848-850. и 853. У Грчком праву разлози су: 1. покушај убиства тестатора или његовог супруга или неког потомка тестатора, 2. намерно наносење телесне повреде тестатору или његовом супругу, 3. учињено кривично дело или озбиљан прекршај против тестатора или његовог брачног друга, 4. намерно пропуштање издржавања тестатора или неморалан живот против воље тестатора - чл. 840. Грађанског кодекса.

(45) У праву Чешкословачке малолетни потомци морају добити део наслеђа који предвиђа закон - пар. 479. Грађанског кодекса. У кинеском праву приоритет се даје малолетницима и у случају законског и тестаменталног наслеђивања. Родитељи не могу лишити наслеђа малолетнике и децу неспособну за самосталан живот. Деца имају право да поднесу тужбу суду за издржавање - S.Yu, W. Deyi, W. Changen, *Chinese Law and the Status of Children*, стр. 91.

(46) У праву Чешкословачке пунолетни потомци морају примити бар три четвртине од законског дела, пар. 479. Грађанског кодекса. Деца у грчком праву имају право на нужни део који износи једну половину законског дела зато што су обавезни наследници, чл. 1825. Грађанског кодекса. У енглеском праву дете се може обратити суду ако подела заоставштине не представља разумно финансијско решење за тужиоца. Ако се суд сложи да није учињено разумно финансијско решење, он ће одредити шта је разумно финансијско решење - *Provision for Family and Developments Act*, пар. 3(1). Ни године ни пол детета аутоматски не дисквалификују дете као тужиоца, али их суд узима у обзир. Freeman, *The rights of children in England*, стр. 628. У грчком праву деца имају право на нужни део који износи половину законског дела, чл. 1825. грађанског кодекса.

(47) По Cal. Prob. Code, пар. 225. родитељ има право наслеђивања имовине детета које је пунолетно. Слично предвиђа чл. 18. *Marriage Law* Кине. У Енглеској родитељи имају право да наследе имовину умрлог детета ако дете умре без тестамена - *Administration of Estates Act 1925*, ch. 23, пар. 46(1).

(48) Интересантно је решење у египатском праву. Поред тестаменталног наслеђивања које не прелази једну трећину имовине, долази обавезан део предвиђен *Кураном* за одређене сроднике умрлог: отац, очев отац, полубраћа и полусестре с мајчине стране, муж или жена, мајка и мајчин отац - Act No. 77 concerning inheritance, чл. 18.

(49) На пример, Грађански кодекс Кубе предвиђа поред занемаривања деце и навођење ћерке на проституцију, чл. 756.

(50) У САД дете не може да направи валидан тестамент пре пунолетства - *Legal Rights of Children in the United States of America*, стр. 693.

Dr. Marina Janjić-Komar,
Assistant Professor at the Faculty of Law in Belgrade

PROPERTY-LAW POSITION OF CHILD IN FAMILY RELATIONS
(A COMPARATIVE REVIEW)

Summary

A comparative analysis of the property-law position of child in family relations shows the existence of common basis for relevant legal solutions.

The child is entitled to maintenance until underage and incapable for living independently. The right to support depends on the child's family status. By determining the paternity the obligation is established of the out-of-wedlock father to support his child. In the majority of laws and statutes the sex of parents or that of the child are legally irrelevant. In case of divorce, both parents have a duty to support their children. The amount of maintenance corresponds to the possibilities of those under the duty to support. As a rule, the maintenance has priority as far as the property of the child is concerned, while children have no share in terms of law in their parents' property.

Children may own property, but until underage that property is managed by their parents. As a general rule, both parents are entitled to such management. The right to manage depends on the origin of property. Parents are not entitled to dispose of child's property (to sell it, etc.).

Parents represent their underage children. But they can not represent them if there is a conflict between the interests of children or between the interests of children and parents.

Children are legal successors of their parents - of the first degree. They are equal, as a rule, in matters of inheritance. Under certain conditions, children may be deprived of inheritance.

Key words: *Maintenance (support). – Child's property. – Inheritance.*

dr Marina Janjić-Komar,
chargé de cours à la Faculté de droit de Belgrade

LA POSITION DE L'ENFANT DANS LES RELATIONS DE FAMILLE SUR LE
PLAN DES BIENS
(UNE REVUE PARALLÈLE)

Résumé

L'analyse comparative de la position de l'enfant dans les relations de famille sur le plan des biens démontre qu'une base commune des solutions juridiques existe.

L'enfant a le droit d'être entretenu aussi longtemps qu'il est mineur et incapable de mener une vie indépendante. Le droit à l'entretien dépend du statut familial de l'enfant. Par l'établissement de la paternité on instaure l'obligation du père d'entretenir un enfant naturel. Dans la plupart des lois, le sexe des parents et des enfants est sans aucune importance juridique. Dans le cas du divorce, les deux parents ont l'obligation d'entretenir leurs enfants. Le montant de la somme servant à entretenir l'enfant dépend des possibilités des débiteurs qui ont l'obligation d'assurer l'entretien. L'entretien est en règle générale

prioritaire par rapport aux biens des enfants, et les enfants n'ont pas le droit de participer aux biens des parents.

Les enfants peuvent posséder des biens, mais aussi longtemps qu'ils sont mineurs, leurs biens sont gérés par leurs parents. En règle générale, les deux parents ont le droit de gérer les biens de l'enfant.

Les parents sont les représentants des enfants mineurs. Ils ne peuvent pas représenter les enfants si un conflit d'intérêts existe entre les enfants ou bien entre les enfants et les parents.

Les enfants sont des héritiers légaux de premier degré de leurs parents. Les enfants sont égaux en règle générale. Dans certaines conditions les enfants peuvent être privés de l'héritage.

Mots clé: *Entretien. – Les biens de l'enfant. – La succession.*